

²² Про авторське право і суміжні права: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2627-III // ВВР України. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

²³ Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР // ВВР України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.

Резюме

Статтю присвячено висвітленню суперечливих питань у функціонуванні системи охорони права інтелектуальної власності в Україні та світі на фоні глобалізаційних процесів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, система охорони права інтелектуальної власності, глобалізація, баланс інтересів, нееквівалентний обмін, концепція «copyleft».

Резюме

Статья посвящается изучению противоречивых вопросов функционирования системы охраны права интеллектуальной собственности в Украине и мире на фоне глобализационных процессов.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, система охраны права интеллектуальной собственности, глобализация, баланс интересов, неэквивалентный обмен, концепция «copyleft».

Summary

The article is devoted to development and explication of contradictory questions in functioning of intellectual property protection system, considering globalization processes.

Key words: intellectual property, Intellectual Property Rights protection system, globalization, balance of interests, unequal exchange, 'copyleft' conception.

Отримано 10.03.2011

В. О. ВОЛОШИН

*Василь Олександрович Волошин, аспірант
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Пріоритетними питаннями розвитку цивільно-правового обороту об'єктів промислової власності, як і будь-яких об'єктів цивільних правовідносин, є питання виникнення, зміни і припинення договірних відносин. Природою договірних форм регулювання суспільних відносин є історичні й економічні фактори. Договірні форми застосовувалися державою від початку її виникнення й аж дотепер з тенденцією зростання інтенсивності такого використання. Економічно вигідніше застосовувати договірні форми, ніж витратитися на примусові заходи досягнення тих самих матеріальних чи процесуальних результатів. Договірні форми мають широке застосування в різних сферах життя. Держава використовує договірні форми як усередині країни, так і в міжнародних відносинах. Договірні форми мають різне значення в діяльності держави: врегулювання й стабілізація відносин усередині країни та у відносинах з іншими державами; результат або процес вирішення конфліктів, захист прав та інтересів самої держави й інших суб'єктів¹.

Ключовою проблемою недосконалості правового регулювання обігу об'єктів промислової власності є відсутність теоретично обґрунтованої концепції розвитку спеціальної системи правового забезпечення об'єктів промислової власності. Така концепція повинна стати основою побудови нової національної системи державного регулювання суспільних відносин у сфері створення, використання та захисту об'єктів промислової власності. У продовження зазначеної думки, недоліками розвитку системи об'єктів промислової власності, на нашу думку, є не лише недоліки правового забезпечення зазначеної сфери, а й недоліки договірного порядку регулювання відносин в сфері цивільно-правового обігу об'єктів промислової власності.

В умовах безперервного зростання глобальної конкуренції на ринках товарів і послуг, динамізм, масштаб і стійкість інноваційних процесів у всіх секторах господарювання стають вирішальними чинниками забезпечення конкурентоспроможності економіки будь-якої країни, оскільки лише на основі інновацій можна забезпечити стійке економічне зростання, підвищити рівень життя населення, гарантувати оборонну, технологічну та економічну безпеку. Сьогодні немає альтернативи інноваційному шляху розвитку, якщо ми претендуємо на звання економічно розвиненої держави². Тому справедливо зазначити, що принциповою умовою створення сприятливого «клімату» для розвитку системи промислової власності є забезпечення вільних

можливостей договірному регулюванню відносин щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами промислової власності, що забезпечує свободу і ініціативність авторів промислової власності.

Аналізуючи особливості правового статусу об'єктів інтелектуальної власності та специфіки її цивільно-правового обігу, варто наголосити на тому, що особисті немайнові права є вічними вони належать творцеві незалежно від його майнових прав. Це означає, що їх не можна відчужувати іншій особі. Так при передачі майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності іншим особам особисті немайнові права не передаються. Майнові права суб'єктів права інтелектуальної власності передбачають як право на використання об'єкта права інтелектуальної власності, так і право перешкоджати або забороняти використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також право вільного розпорядження інтелектуальною власністю. При чому вченими справедливо наголошується на тому, що «юридичною формою передачі майнового права інтелектуальної власності є відповідний договір, водночас дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності надається лише на підставі ліцензійного договору. Ці договори мають відповідати певним вимогам, які сформульовані в чинному законодавстві. Окрім того, майнові права інтелектуальної власності можуть бути об'єктом договору застави. Це означає, що їх можна широко використовувати у спільній діяльності. Наприклад, при створенні спільних підприємств майнові права можуть бути внеском до статутного фонду юридичних осіб та до їх майна³.

Зазначені особливості договірному порядку забезпечення цивільно-правового обігу стосуються саме об'єктів інтелектуальної власності, проте договірне забезпечення цивільно-правового обігу об'єктів промислової власності має свої особливості. Зокрема, договірний порядок обігу об'єктів промислової власності визначає майнові, а також пов'язані з ними немайнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням винаходів, корисних моделей і промислових зразків. Як і твори науки, літератури та мистецтва, об'єкти інтелектуальної власності є результатом інтелектуальної, творчої діяльності людини. Водночас, якщо у творах науки, літератури та мистецтва предметом правового регулювання є їхня художня форма та мова, які відтворюють їхню оригінальність та неповторність, то в об'єктах патентного права цінність становить сам зміст рішень, створених автором. Тому договірні відносини у сфері промислової власності, які регулюються патентним правом, базуються на дещо інших принципах, ніж авторське право. Так, чинним законодавством України визначено, що правова охорона надається тільки розробкам, які в офіційному порядку визнані патентоспроможними винаходами, корисними моделями та промисловими зразками, при чому охорона надається передусім авторам винаходів, корисних моделей і промислових зразків. Тільки справжнім авторам надається можливість отримати патент і стати власником патенту. Якщо право на отримання патенту має роботодавець автора, то закон гарантує отримання авторами винагороди пропорційної економічній цінності відповідного об'єкта, або іншої винагороди, отриманої роботодавцем від його використання. За авторами залишаються особисті немайнові права на створені об'єкти промислової власності, які є безстроковими та невідчужуваними.

За власником патенту визнається виняткове право на використання запатентованого об'єкта. Тільки власник патенту може вводити в обіг запатентований об'єкт промислової власності (виготовляти, застосовувати, ввозити, продавати), тобто укладати цивільно-правові договори щодо обігу об'єктів промислової власності. Патентовласникові належать виключне право на використання охоронюваних патентом винаходу корисної моделі, промислового зразка на свій розсуд, якщо при цьому не порушуються права інших патентовласників, включаючи заборону використання цих об'єктів іншими особами.

Цивілістична наука гарантує поняття «договір» у різних його значеннях. Під договором розуміється:

- а) юридичний факт, який лежить в основі зобов'язання;
- б) саме договірне зобов'язання;
- в) документ, у якому закріплено факт встановлення зобов'язальних правовідносин⁴.

Варто наголосити на тому, що природою договірному порядку регулювання суспільних відносин є необхідність досягнення певного компромісу інтересів та певного стану взаємоузгодженості інтересів. Виникнення договору як такого вченими пов'язується із особливою процедурою, яка здійснювалась з метою для укладення перемир'я або з метою припинення міжусобних війн або досягнення перемир'я в тому чи іншому вигляді⁵. Як правило, питання застосування договірної форми врегулювання відносин в історичному контексті пов'язувалось із питаннями оголошення війни та досягнення миру⁶.

Основною характеристикою договору як загальноправової категорії є його узгоджувальний характер, а тому будь-який договір може бути визначений через поняття спільного правового (діяльнісного) акту суб'єктів домовленості, яка слугує підставою виникнення відносин, за якими визнається правовий (юридичний) характер. У соціологічному розумінні така угода виступає засобом гармонізації інтересів суб'єктів, що її укладають⁷.

Вченими визначається також, що цивільно-правовий договір – це вольовий акт, який виражає в єдиному волевиявленні загальну волю об'єктів договору, спрямовану на досягнення певних правових наслідків на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, вираженій у відповідній формі⁸.

Аналізуючи зазначені вище погляди вчених, можливо підсумувати, що договірна форма регулювання відносин у сфері промислової власності є засобом організації соціальних зв'язків між окремими суб'єктами, дії яких певним чином мотивуються, тобто формуються під впливом певного інтересу. Це є засіб узгодження інтересів його учасників (приватних, приватно-публічних) щодо володіння, використання та розпорядження об'єктами промислової власності. Тому укладаючи договір у сфері промислової власності передбачає такі процедури як:

- орієнтувальна (аналіз суб'єктом практичної ситуації та можливостей її вирішення з урахуванням власних інтересів та можливостей);
- нормативна (виявлення законодавчих вимог, яким має підпорядковуватися діяльність в конкретній ситуації);
- підготовча (постановка цілей та планування дій);
- юридико-конструктивна (конкретизація або формування в угодах конкретних прав та обов'язків);
- виконавча (здійснення поставлених цілей у відповідності із приписами закону та прийнятими на себе зобов'язаннями);
- контрольна (аналіз та за необхідності, коригування виконуваної діяльності);
- оціночна (визначення повноти досягнення результату, відповідності його обраній правовій моделі та поставленій меті)⁹.

Потужність економічного потенціалу держави, безперечно, визначається рівнем розвитку в ній науки і техніки. Тому створення і використання об'єктів права промислової власності сприяє пришвидшенню науково-технічного прогресу в Україні. Здійснення науково-технічної діяльності відбувається шляхом укладення цивільно-правових договорів. В юридичній літературі вже робилася спроба охарактеризувати особливості договорів в сфері промислової власності. Так на думку Р. О. Стефанчука, «поряд із загальними рисами, які притаманні всім видам цивільно-правових договорів, договори у сфері створення і використання досягнень науки і техніки мають свої специфічні ознаки:

- 1) переважна більшість об'єктів промислової власності створюється саме на основі договірних відносин, тоді як об'єкти авторського та суміжних прав – з власної ініціативи автора;
- 2) договори у сфері створення і використання досягнень науки і техніки можуть укладатися лише за умови визнання досягнень науки і техніки у встановленому порядку об'єктами промислової власності (винахід, корисна модель, промисловий зразок тощо). Це означає, що предметом вказаного договору може бути лише той об'єкт, на який видано охоронний документ – патент чи свідоцтво;
- 3) договори у сфері створення та використання досягнень науки і техніки укладаються в письмовій формі (винятки може бути встановлено лише в законі), а недодержання письмової форми робить такий договір нікчемним;
- 4) укладенню договору в сфері створення і використання досягнень науки і техніки, як правило, передують, інші цивільно-правові договори, наприклад, договір на інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності»¹⁰.

Цивільний кодекс України, регламентує такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності як:

- а) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- б) ліцензійний договір;
- в) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- г) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності¹¹.

Аналізуючи зазначені положення чинного законодавства України можливо зазначити, що з позиції правил юридичної техніки не зовсім коректним є таке розташування видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Оскільки доцільним було б поставити на перше місце «договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності», а вже наступними пунктами мали б регламентуватися договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та ліцензійні договори.

У контексті вивчення особливостей договірних відносин у сфері промислової власності доцільно провести їх характеристику.

Ліцензія на використання об'єкта права промислової власності є окремим різновидом правочину щодо передачі прав на використання об'єкту промислової власності. Відповідно до цього правочину, ліцензіар (особа, яка має виключне право промислової власності) може надати ліцензіату письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта у певній обмеженій сфері.

Завдяки ліцензійній формі забезпечення обігу об'єктів промислової власності «забезпечується відтворення нової техніки і технології, створення на їх базі технології наступних поколінь та ліквідацію сформованого відставання, що намітилося, у рівні і якості розроблюваної і застосовуваної техніки і технології на окремих напрямках науково-технічного прогресу. Закупівля ліцензій дозволить ліцензіату домінувати за основними напрямками науково-технічного прогресу не лише в поточний, а й у перспективний період. Закупівля ліцензій на винаходи сприятиме нашим підприємствам проводити подальші дослідження на рівні придбаної технології та заощаджувати значні кошти на дослідженнях. А це дозволить вирватися вперед і перевершити досягнення світової науки і техніки»¹².

Свою чергою, ліцензію на використання об'єкта права промислової власності поділяють на такі види:

- виключна ліцензія, яка видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права промислової власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері;
- одинична ліцензія, що видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права промислової власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта в зазначеній сфері;

– невиключна ліцензія, яка не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права промислової власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Законодавство надає ліцензіату, за умови згоди ліцензіара, можливість укладення субліцензії, тобто передачі права на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій особі¹³.

Аналізуючи зміст і значення ліцензії, варто наголосити, що така форма передачі прав на об'єкти промислової власності надає змогу:

- по-перше, забезпечити передання прав на використання об'єктів промислової власності;
- по-друге, забезпечити декілька варіантів використання окремих прав на об'єкти промислової власності;
- по-третє, забезпечити певний обіг прав на об'єкти промислової власності шляхом їх передачі у вигляді субліцензії.

Досить близьким за значенням і змістом до ліцензійного порядку передачі прав на об'єкти промислової власності є низка ліцензійних договорів, на підставі яких також може бути видана і відповідна ліцензія. В юридичній літературі зазначається про те, що «окрему групу договорів становлять договори щодо використання об'єктів промислової власності. Зокрема до таких договорів можливо віднести

- ліцензійні договори;
- договори комерційної концесії (франчайзингу)¹⁴.

Іншим принциповим положенням договорів на використання об'єктів промислової власності є їх платний характер. Право розпоряджатися належним об'єктом має його власник, тому він може надати дозвіл і на безплатне використання. Це право власника об'єкта. Проте у переважній більшості договори на використання промислової власності є платними, взаємовигідними, двосторонніми. Плата за використання може здійснюватися у різних правових формах. Розмір винагороди, порядок її обчислення, строки виплати визначаються угодою сторін. Це принципово нове положення чинного законодавства України про інтелектуальну власність.

Договори на використання об'єктів промислової власності мають чинність лише у межах, визначених законом або договором. Так, наприклад, договір на використання зазначеного об'єкта може бути укладений на строк, що не перевищує строків правової охорони даного об'єкта. Обмеження користування тим чи іншим об'єктом може стосуватися території, часу, кількості тощо. Сторони у договорі можуть дійти згоди і щодо інших обмежень користування, але всі вони мають бути чітко обумовлені договором.

Договори на використання об'єктів промислової власності укладаються в простій письмовій формі. Усні договори у цій сфері також допускаються, але у визначених законодавством випадках. Разом із тим чинне законодавство не містить приписів, які встановлювали б до договорів на використання об'єктів промислової власності нотаріальну форму. Звичайно, сторони, які забажають засвідчити укладення такого договору в нотаріальному порядку, мають право це зробити. Особливістю договорів на використання об'єктів промислової власності безперечно є результати інтелектуальної діяльності. Як уже зазначалося, предметом таких договорів мають бути лише ті результати, що визнані об'єктами правової охорони. Але це не виключає можливості укладення договору і на результат, що не є об'єктом правової охорони.

Слід зазначити, що договори на використання об'єктів промислової власності є найпоширенішою правовою формою забезпечення суспільства необхідними технічними засобами сповіщення про досягнуті результати у сфері науки, літератури і мистецтва. Відносини, що складаються у процесі передачі й використання здобутків інтелектуальної діяльності досить складні. Вони потребують детального регламентування. У договорі мають бути чітко визначені численні умови його використання, масштаби використання, ціна, підстави припинення та умови відповідальності.

Метою ліцензійного договору є не просто одержати право на використання об'єкта інтелектуальної власності, а одержати цей дозвіл з найбільшою вигодою для ліцензіата. Таку ж мету ставить перед собою ліцензіар. Тому в ліцензійному договорі мають бути визначені його істотні та інші умови з великою обережністю. Передусім контрагенти ліцензійного договору мають чітко визначити, хто є хто. Ліцензіар має впевнитися, що ліцензіат – це та особа, з якою можна мати справу, вона дійсно є тією особою, за яку себе видає. Адаже може виявитися, що за спиною ліцензіата стоїть цілий гурт інших юридичних осіб, які будуть використовувати предмет ліцензії, а ліцензіар гадав, що користуватися об'єктом буде тільки він один. У свою чергу ліцензіат також повинен переконатися, що ліцензіар має право укласти ліцензійний договір, що він уповноважений виступати як такий від імені групи юридичних осіб, які мають право інтелектуальної власності на предмет ліцензійної угоди.

Безперечно, ліцензійний договір може включати й інші умови, які сторони вважатимуть за необхідне включити. Це право сторін. Але перед їх включенням кожна зі сторін має ретельно зважити доцільність такого включення. Проте чи не найбільш важливою умовою ліцензійного договору є його ціна, винагорода за використання об'єкта промислової власності. При визначенні ціни договору має бути враховано багато чинників. Ліцензійний договір може супроводжуватися угодою про використання ноу-хау, яке, як правило, істотно підвищує ефективність використання об'єкта. Ціна ноу-хау та умови його використання визначаються окремо.

Ліцензійний договір може містити умови, за якими предмет договору має бути забезпечений необхідною документацією, консультаціями ліцензіара, наданням технічної допомоги при використанні об'єкта тощо. Наведені та інші чинники мають бути враховані при визначенні ціни договору.

Підбиваючи підсумки можливо наголосити, що ліцензійна форма договірної передачі прав на об'єкти промислової власності надає змогу:

- по-перше, передати право на використання об'єктів промислової власності;
- по-друге, визначити умови такої передачі прав на об'єкти промислової власності;
- по-третє, гарантувати права власника та користувача об'єктами промислової власності.

Таким чином, узагальнюючи погляди вчених та положення чинного законодавства України щодо правового регулювання договірних відносин у сфері промислової власності, можливо підсумувати:

1) по-перше, договірний порядок регулювання цивільних правовідносин у сфері промислової власності забезпечує динаміку розвитку ринкових відносин та стимулює до активізації діяльності суб'єктів права в сфері інтелектуальної власності;

2) по-друге, система договорів у сфері промислової власності надає змогу забезпечити реалізацію суб'єктами як власного творчого потенціалу на створення об'єктів промислової власності, так і реалізувати правомочності власника об'єктів промислової власності щодо володіння, користування та розпорядження цим об'єктом;

3) по-третє, виникнення, зміна та припинення договірних відносин у сфері промислової власності заснується на загальних засадах укладання, зміни та припинення дії цивільно-правових договорів.

¹ Завальна Ж. В. Договірні форми в діяльності держави / Ж. В. Завальна // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 3. – С. 99.

² Жарінова А. Інтелектуальна власність як фундамент інноваційного розвитку економіки України / А. Жарінова // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 4. – С. 22–23.

³ Бошицький Ю. Л. Проблеми правової охорони творців об'єктів промислової власності в Україні / Ю. Л. Бошицький // Правова держава. – 2005. – Вип. 16. – С. 429.

⁴ Завидов Б. Д. Договір: подготовка, заключение, изменение / [Отв. ред. Н. П. Курцев]. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 352 с. – С. 66–71.

⁵ Оруу М. Основы публичного права / [пер. с фр. Под. ред. Е. Пашуканиса]. – М.: Изд-во Ком. акад., 1929. – 759 с. – С. 193–194.

⁶ Грабар В. Е. Первоначальное значение римского термина *jus gentium* / В. Е. Грабар // Антологія української юридичної думки. [В 10 т. Т. 8]. Міжнародне право / [За ред. Ю. С. Шемшученка, Упоряд.: В. Н. Денисов, К. О. Савчук.]. – 2004. – 568 с. – С. 493.

⁷ Беляневич О. А. Договір як засіб саморегуляції господарських відносин: загальна характеристика / О. А. Беляневич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 8. – С. 46.

⁸ Кучерук К. І. Договір у цивільному праві / К. І. Кучерук // Держава і право. – 1998. – Вип. 16. – С. 181.

⁹ Сафиуллин Д. Н. Правовая экономика: проблемы становления / Д. Н. Сафиуллин. – М.: Юрид. лит., 1991. – 238 с. – С. 493.

¹⁰ Стефанчук Р. О. Цивільне право України. [Начальний посібник] [Електронний ресурс] // www.ebk.net.ua

¹¹ Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року // www.rada.gov.ua

¹² Бошицький Ю. Л. Вдосконалення правової охорони промислової власності в Україні – стимул та гарантія економічного зростання держави / Ю. Л. Бошицький // Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони: [Зб. наук. статей] / [За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького]. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 548 с. – С. 42.

¹³ Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року // www.rada.gov.ua

¹⁴ Стефанчук Р. О. Вказана праця.

Резюме

У статті розглядаються особливості виникнення, зміни та припинення договірних відносин у сфері промислової власності. Автор дійшов висновків, що регулювання цивільних правовідносин в сфері промислової власності не лише забезпечує реалізацію творчого потенціалу, але й виступає динамічним рушієм розвитку ринкових відносин.

Ліцензійний договір виступає безпосереднім засобом виникнення, зміни та припинення договірних відносин у сфері промислової власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, договір, приватний інтерес, патент на інтелектуальну власність, ліцензійний договір, об'єкт правового захисту, мета ліцензійного договору.

Резюме

В статье рассматриваются особенности возникновения, изменения и прекращения договорных отношений в отрасли промышленной собственности. Автор пришел к выводу, что регулирование гражданских правоотношений в отрасли промышленной собственности не только обеспечивает реализацию творческого потенциала, но и служит динамическим проводником развития рыночных отношений.

Лицензионный договор является непосредственным способом возникновения и прекращения договорных отношений в отрасли промышленной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, договор, частный интерес, патент на интеллектуальную собственность, лицензионный договор, объект правовой защиты, цель лицензионного договора.

Summary

The article deals with peculiarities of the origin, change and suspension of relations in the sphere of industrial property. The author came to the conclusion that regulation of civil relations in the sphere of industrial property guaranties not only realization of creative potential but plays the role of dynamical development of market relations.

Licence agreement is the direct way of the origin, change and suspension of relations in the sphere of industrial property.

Key words: intellectual property, treaty, private interest, patent for intellectual property, licence agreement, object of law protection, purpose of licence agreement.

Отримано 20.06.2011

Б. М. ПАДУЧАК

Богдан Михайлович Падучак, науковий співробітник Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Договір є найпоширенішим видом правочинів. Як і будь-який правочин, договір є волевиявним актом, причому в цьому випадку слід говорити про спільну волю сторін договору, їх спільне волевиявлення, що втілюється в договорі. Втілення спільного волевиявлення сторін договору можливе лише за умови забезпечення свободи договору як принципу, що гарантує відсутність зовнішнього впливу на учасників договору.

Важко переоцінити значення договору, оскільки через нього забезпечується цивільний оборот у суспільстві. Договір втілює динаміку цивільно-правових відносин, через нього забезпечується задоволення інтересів учасників обороту, оскільки економічний інтерес однієї сторони може бути забезпечений задоволенням інтересу другої сторони.

Україна перебуває на стадії становлення та розвитку законодавства у сфері трансферу технологій. Договори про трансфер технологій як частина системи цивільно-правових договорів різноманітні, а тому важливим завданням є класифікація цих договорів.

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. А. Амангельди, М. І. Брагінського, Ю. Л. Бошицького, М. В. Гордона, Ю. М. Капіци, Ю. В. Романця, О. О. Рузакової, Е. О. Суханова.

Метою цієї статті є дослідження проблематики класифікації цивільно-правових договорів взагалі та договорів у сфері інтелектуальної власності зокрема, вироблення критерію, на основі якого можна провести класифікацію договорів у сфері трансферу технологій та безпосередньо здійснити класифікацію цих договорів.

Договір – одна з центральних категорій цивільного права¹. У широкому значенні договір можна розглядати у трьох аспектах: як підставу виникнення правовідносин, як власне правовідношення, що виникло з цієї підстави, і як форму, що приймає відповідне правовідношення². Для цілей цієї статті мова йтиме про договір як підставу виникнення правовідносин, тобто юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання і є, відповідно до ст. 11 Цивільного кодексу України³ (далі – ЦК України), підставою виникнення цивільних прав і обов'язків.

Унікальність договору як правового явища полягає в тому, що договір як спільне волевиявлення сторін, домовленість власне приватних осіб набуває характеру норми права, яка забезпечується примусовою силою держави, що надає організованості, порядку й сталості економічним відносинам.

Договори у сфері трансферу технологій – це особлива категорія договорів, пов'язаних із передачею технологій, що оформляється шляхом укладення правочинів між двома або більше особами, які спрямовані на встановлення, зміну чи припинення майнових прав і обов'язків щодо технологій.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (далі – Закон)⁴ визначає наступний перелік договорів, які опосередковують передачу технологій: договір про поставку промислової технології; договір технічно-промислової кооперації; договір про надання технічних послуг; договір інжинірингу; договір про створення спільних підприємств; договір про надання в оренду або лізинг складових технологій, обладнання; договір комерційної концесії (франчайзингу) (ст. 17 Закону).

Крім того, разом із договором про трансфер технологій можуть укладатися договори, зокрема щодо гарантій осіб, які передають технології та їх складові, стосовно можливості досягнення економічних показників і виробництва продукції із застосуванням цих технологій та складових; проведення комплексу інженерних, екологічних або інших робіт, необхідних для застосування технологій тощо.

На нашу думку, договори щодо трансферу технологій слід розглядати в розрізі договорів у сфері інтелектуальної власності, адже технологія і є результатом інтелектуальної діяльності, сукупністю систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень (ст. 1 Закону).

Е. О. Суханов справедливо зазначає, що договірні зобов'язання, які мають об'єктом виключні права на результати творчої діяльності, складають особливий вид зобов'язань. Їхня специфіка зумовлена юридичною природою виключних прав, які відмінні від інших майнових прав – зобов'язальних, речових і корпоративних, яка в свою чергу обумовлена особливостями об'єктів самих виключних прав – результатів творчої діяльності⁵.